

Осликавање Његоша на XXII светосавском књижевном конкурсy

На XXII светосавском књижевном конкурсy који је реализован у духу обележавања 200 година од рођења Његоша чије име носи Народна библиотека у Књажевцу, посебан печат дали су есејисти, те стога заслужују посебан осврт.

Аутори су се пре свега разликовали у прилазу есеју као књижевно-научној врсти и кретали се између две крајности – пренаглашене лиричности и пренаглашене стручности, с тим што је већина имала на уму то да есеј, најпростије речено, подразумева уметничку обраду приликом стручног приступања било којој тематици.

Уочене „стартне“ разлике имале су своју добру страну у томе што су најлепше мисли изrekli лирски есејисти, а најинтригантније мисли потекле су од студиозних есејиста, што се све најбоље сагледава на конкретним примерима.

У свом веома поетизованом есеју под називом „Нека буде борба непрестана. Нека буде што бити не може“ Валентина Милачић из Бања Луке дотиче се, између осталог, Његошевог утицаја као мислиоца и поете, што се види из следећих цитата:

- Владика броји птице и сања још, а моје се срце са собом у борбу хвата, рве и опет јутром новим дахом дише, непрестаном јеком дневног битисања.
- Будим се из мисли једне, а са безброј имена. У томе и јесте чаролија непрестана у борби, од оног што бити не може.
- Стих је творац времена без вијекова, он има неизмерну драж постојања, вјечности и плам.

У наглашено стручном есеју под називом „Његош и палиндроми“ Далибор Дрекић из Борче скреће нам пажњу да се Његош у својим делима

„поигравао речима на различите начине“ – акростихом, палиндромима, инверзијом слова, спајањем речи и слично, и да је можда сопствени систем слова и речи прилагодио систему природних бројева и тако створио унутрашњи скривени код.

У вези са тим, есејиста помиње рад аутора Милоја М. Ракочевића који, између осталог, показује да је Његош „разним симетричним распоредом стихова водио рачуна да форма 'Луче' буде заснована на палиндромним бројевима“.

Лако је установити да се слична размишљања не појављују често у литератури, па њихова појава представља одређени квалитет. Међутим, стоји и чињеница да је у новије време трагање за скривеним кодовима постало актуелно (можда чак и помодно), што ствара потребу за опрезом у процени озбиљности таквих дела, али информисаност о њима није сувишна.

Сетимо се да је Мајкл Дросин, репортер из Њујорка, крајем деведесетих година објавио књигу „Библијски код“, утемељену на емпиријској поровери (математичкој, језичкој и компјутерској) које је претходно објављена у неким стручним америчким часописима.

Сетимо се да британски научник Џеј Кенеди, историчар науке са универзитета у Манчестеру, тврди да се у Платоновим делима скрива неки, у основи музички, код (јер је Платон сматрао да је музика „кључ космоса и математике“), а што је објављено у црногорским новостима од 2. јула 2010. године.

И најзад, запитајмо се каква би била сврха евентуалног Његошевог кода и коме би од нас он уопште требало да буде намењен.

У студиозно оствареном есеју „Време у Лучи. Луча у времену, док Његош (песник) посвуд“ Небојша Ђорђевић из Књажевца демонстрира своју широку општу културу, бавећи се претежно светлошћу и временом, и провокативно делује на читаоца стварајући неке дилеме.

Он сматра да је „светлост и сам Творац, а представља и његово царство и читаву природу која носи његов печат, и сам трон“ (у смислу панкосмичког центра). Време сматра реалтивним услед низа промена које се у њему дешавају, разликује земаљско и космичко време и доводи време у везу са светлошћу, јер каже да „време има материју, а она је опет светлост у актуелном стању“.

Упадљиво је да аутор, говорећи о „Лучи микроkozма“, тј. „светлости малог света“, полази од реално проблематичне претпоставке да је светлост „старо стање васионе“ које се променило услед „напада таме“ (а што је противно теорији о Великом праску, која сугерише да је преегзистенцијално стање била тама, а да је светлост последица тог великог космичког догађаја, па то даље значи да је одлика „новог космоса“).

Додуше, аутор полазну нелогичност ублажава мишљу да „је мрак обојена светлост“ и наговештава могућност да у суштини нема дуалитета (икао да светлост настаје из мрака и мрак из светлости), али да разлика постоји на нивоу појавног стања (па и у поларизацији добра и зла у вези са чим помиње старо манихејско учење).

Дилема се ипак ствара у вези са појавним нивоом утолико јер се о Богу формира представа као о узурпатору власти, а о Сатани се ствара представа као о поборнику равноправности и преноса „стечених права“ у измењени небески свет.

Међутим, приметно је да сва своја размишљања аутор илуструје одговарајућим цитатима из „Луче

микроkozма“, те успева да есеј заокружи на уверљив начин који од читаоца захтева осетан читалачки напор.

Из групе оних аутора који су настојали да уравнотеже уметничке и стручне одлуке својих радова пажљну привлачи неколико есеја и то из различитих разлога.

У есеју под називом „Са Његошем, земљом и космосом“ аутор Милорад Радуновић из Јагодине, говорећи о „Лучи микроkozма“ указује на то да је Његош „истакао космичко порекло душе човекове и свеукупни живот човека на земљи у вечним променама и вечитој борби добра и зла“.

Говори да је „преегзистенцију уништила космичка катаклизма“, међутим, не покушава да преегзистенцију опише иако би такав покушај могао да буде занимљив.

Адама сагледава као двоструког грешника, који се најпре приклонио Сатани, а онда се покајао и приклонио Богу, па и двоструког кажњеника чије грехе испашта цео људски род, јер они које је Бог заточио на земљи трпе зло које им Сатана наноси.

Из наведеног произилази да је Земља створена наменски, као нека врста привремене казнионице, коју ће Бог уништити кад Адам одслужи своју казну, а индикативно је да се приликом помињања Адамовог рода нигде не помиње Ева.

Међутим, пишући о томе, есејиста остаје на нивоу констатација и пропушта прилику да се запита о било чему у вези са Евом и да макар претпостави трајање Адамове казне па и трајање постојања човечанства на Земљи, као и прилику да макар претпостави шта би се надаље дешавало са Адамом и његовим родом. Ипак, овакви називи-пропусти имају своју добру страну, утолико што се читаоцу пружа могућност да о „судњем дану“ размишља не као о моменту пропасти живота на Земљи, већ као о

символичном моменту Адамовог повратка у свет анђела и о реализацији људске замисли о бесмртности, или као о стварном моменту реалног пресељења човечанства на неку другу планету.

Сходно наведеном, може се речи да да је есеј о коме је реч отворио могућност за бројне спекулације (што у литератури сматрам позитивним), па када аутор говорећи о „Лучи“ пише да је током космичког рата безбожничка војска „измицала и падала у понор пакла“, могуће је запитати се у данашње време да ли то значи да Сатана влада мрачном космичком назови-празнином или можда антматеријом, коју сходно томе и персонификује.

Ладислав Варга из Новог Сада у есеју под насловом „О Његошу“ бави се самим његошем као човеком „који се родио као геније“, који је „своју премоћ пропатио усред једног заосталог и сиромашног народа“ и за кога „Бог није био само пука претпоставка, већ га је „рођењем носио у себи, тражио га и познао га“. Аутор велича Његоша као у свему супериорну личност, која је разлоге свог деловања тражила у „општим интересима једне широке целине“ и проповедао „часно животно дело“.

Гордана Аћимовић из Сечња, у свом есеју „Његош пред огледалом“, бави се и самим Његошем и његовим делом, а чини се да га „символично васкрсава“ и писањем у првом лицу.

За Његоша, говорећи у првом лицу, каже: „Био сам нежан, рањив и замишљен човек – изнад свог времена“ и размишљам „да ли сам био највећи владар међу песницима или највећи песник међу владарима“, а за његово дело, „Лучу“, наглашава да е ту „трагао за објашњењем порекла зла“.

Хаџи Љиља Плавшић из Чачка, у есеју насловљеном „Есеј о Петру Петровићу Његошу“, пружа обиље података о Његошу и о недопустивом људском немару, рекло би се и

незаинтересованости, после његове смрти (јер су му и кости и ствари махом нестале).

Наглашава да је Његош био верски и световни поглавар Црне Горе, који није прошао кроз редовно школовање, али да „Господ често дарује таленат и спознаје управо неукима“.

Наводи да је Његош говорио да „учи богословље по звездама“, али да „оно што он сведочи, што носи и открива несумњиво превазилази уобичајено људско искуство, поготово искуство младог човека који се упокојио у раној 37. години живота. То објашњава његовим превременим сазревањем смтарајући да је он „као превремено сазрела личност имао виђења несхватљива људском уму“.

А када је реч о мени, као аутору овог написа о доприносу есејиста у осветљавању Његошевог лика и дела, могу да кажем само то да ми је веће задовољство пружило бављење Његошевим тумачима него непосредно бављење њиме, те да ми је драго што сам била у прилици да дормирам и искажем своје мишљење о туђим мишљењима у данашње време када се мало ко труди да уопште мисли.

Слободанка Станковић Илић